

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎՐԱՄԱԿՈՒՅԹ ԵՒ ՏԵՍԱԿՈՎՈՒՅԹ

ԿՈՍՏԱՆԴՎԵՆԻՎՈԼԻՄ 8 ՄԱՅԻՍ

Պ. Լ ինքօլինի պատմնութեան պատմաւած տիտուր տպաւորութիւնը տակաւ առ տակաւ մեզմանալով՝ տիեն մարդ դարձեալիր ու շադրութիւնը Առ մերիկայի քաղաքացին պատերազմին ինչ կերպ վերջաւորելուն հաւանականութեանց վրաց դարձուց։ Հիւսիսայինք զինու զօրութեամբ հարաւայինները նըւածեցին, բայց իրենց գոյծն ասով չի վերջացաւ, և այնպիսի մեծ դժուարութիւններ կը ծագէին իրենց առջե, որոց յաղթելու համար ժամանակ և խոհեմայթիւն սկսոք էր։ Չորս տարւան պատերազմաւ և առելութեամբ իրաղմե բաժնուած ժողովուրդ մը դարձեալ միացընել և մէկ սկսութնելը զիւրին բան չէր։ սակայն Պ. Լ ինքօլին, ինչպէս արդէն ալ խօսած ենք, իր ցոյց տուած ներողամիտ քաղաքակ ժութեամբ, պարտելոց համար պատուաւոր խաղաղութիւն մը խոստանալով՝ երկուատեք հաշտութեան կապերնամի բապնդելու յայս կուտարք։ Ահա այս եր պատմառը՝ որ իւր անտենիկալ մահը տիեզերական ցաւուկցութեան առարկայ եղաւ։ Իր յաջորդին ինչ քաղաքականութեան հետեկիը դեռ անծանօթ էր և չէր գիտացուեր թէ իրերն ինչ ելք պիտի ունենային։ Հետզհետէ Ամերիկայէն եկած լուրերը մասամբ իւիք այս կատակածները փարատեցին։ «Ար նախարար քահանները պաշտեայները չփոխեց, և իր աստենախօսութեանց մէջ թէպէտ իր քաղաքականութիւնը չյախնեց, բայց Պ. Լ ինքօլինի բանած գիրքէն ալ հե-

մանի զինագագարեն օգուտ քաղելով՝
Մէքսիկա կամ Եւրոպա փախերէ ։
Հիւսիսայնոց Հալէք զօրապետին ար-
ւած տեղեկութեանընայելով, Պ. Տո-
վիսի ձեռքը դանուած ստակը 6 հա-
զարեն 13 հազար տօլար հաշիւ կը լայ-
Ահա՝ ինչպէս կը տեսնուի՝ պատե-
րազմը վերջացած է, և կը մնայ գիտ-
նալ թէ Միացեալ ։ Ես համուցաց կա-
ռավարութիւնն ինչ դիմու պիտի բռնէ
իւր ներքին և արտաքին քաղաքակա-
նութեան մէջ։ Առաջնոյն նկատմամբ
գերութիւնն իրադէս կը վերնայ, և
Միւսութիւնը յաջթողենելով՝ հարա-
ւայինք ոչ ևս զատ կառավարութիւն
մը կանգնելու յոյս կունենան։ բայց
տեսնելու է թէ ի նչ պայմաններով բա-
ժանեալ նահանդները գարձեալ պիտի
միանան։ Իսկ երկրորդին՝ այն է ար-
տաքինք քաղաքականութեան վայոյմիտ-
քերը բոլորովին հանդարս չեն, և կը
կասկածուի որ Միացեալ ։ Ես համու-
նելին Ծնդդիմ կամ Գաղղիս հետ պա-
տերազմը մը բանան։ Պատերազմին առեն
հարաւայինք Ծնդդիմ մէջ Ըստանա
անուն ծովասպատակ շրդենաւ մը շննել
տարով՝ ծովերտն վրայ մեծ վնաս ար-
ւին Ծմերիկացի վաճառականն ոց, և աս-
կից զատ իրենց ուրիշ ծովասպատակ-
ներին ալ շատ անդամ չէզոքութեան
պատճառանոք կրցան անդղիական նա-
ւահանդիսաներու մէջ ապաստանարան
գտնել։ Աւսոի կը զուցուեր թէ Ծմե-
րիկա այս վեսաները պիտի պահանջէ
Ծնդդիմ բայց Տէլլէ Նիւ Ա լըսպի-
րը, որ լըստ Ուլսըլի բերանը համար-
ւած է, կը ծանուցանէ թէ այս լուրին
մնատոյդ է։ Սակայն Ծմերիկացի ու Ծնդ-

բրդականաբար մեծ գոհու թեան պատահան եղած է անդզիական լրագրաց, Խաղբեց լրագրաց ալ առիթ կուտայ Ա. Ալէասթընի մասակարարութիւնը ովելու, և իրենց կառավարութեան ողմանէ ալ այնպիսի ջանից գործադրութեանը վափաքելու:

Բնարական իրաւանց խնդիրը հարակաց խորհրդարանին մէջ գարձալ ալ քանի մ' առենաբանութեանց առիթ տուաւ՝ տուանց արդասիք մ'ունալու: Պ. Պէջս առաջարկութիւնը ներկայացնուցած էր ժողովրդեան մէկ խամբն ալ ընտրութեան իրաւունք տառ համար, բայց հետեւ ալ նիստի մը էջ այս առաջարկութիւնը 214 քուէց գէմ 288 քուէով մերժուեցաւ:

Կարօլէօն կայսրը Շէպայիրի մէջ ուղեւորութիւնը կը շարունակէ և մեն տեղ մեծ համակրութեան ցոյցը կը լուսաւնուի: Խակ իր նպաստան վայ սխալած չէինք կարծելով թէ այսրը Շէպայիրի գաղթականութիւնն անձամբ վնասելու և արարաց ապրամիութեան առաջքն առնելու հար այս ուղեւորութեան ձեռք զարծէ: Արարնելն ի հնագանդութիւնն աւելի համար կայսեր հրատավածքարտութիւնն աղեկ ապրեցութիւնն մ'ը երջ խցարարութիւնն ալ Շէպայիրի ջ խիստ աղեկ ապրեցութիւնն մ'ը երջ: Ալսուի թէ Կարօլէօն կայսրը Շէպայիրէն ետ դարձած տաեն Հըմ պիտի երթայ Ա. Պապին ու երթօր-խմանուէլի մէջ սկսեալ շատասիրական զգացմանց միջնորդ համանալու, և Հռոմի խնդրոյն գոհաւոցին լուծում մը առաջ համար:

իմանուել թագաւորը, որ ետքի ներս թառւրին եկած էր, Գիօրեն բադարձաւ, ուր արգեն փոխադաշտ են բոլոր արտաքին գործոց պաշտունք և արտաքին տէրութեանց մնաւունելը: «Աերքին գործոց օնեայ Պ. Ա անծա շըջարեական զղեց բոլոր քաղաքապետաց, մէջերկարօրէն կը բացատրէ կրօտիան միարանութեանց բարձման կառավարութեան խորհրդարարի պայացուցած առաջարկութիւնը նելուն պատճառնելը, որը այլ ուժինութեանց առ իթ տուած էին անծա կը ծանուցանէ թէ այս արկութիւնը ետ առնուելուն պատասխն էր որ կառավարութիւնը դարձնին մէջ անոր լու վախճան գուշակէր, բայց յետագայ նիս արձեալ գիտաւորութիւն ունի երկայացընելու: Խակ Պ. Ա է պաշտօնին նկատմամբ Պ. Ա անծա հաստատէ թէ ասիկայ ամենելին երութիւն չունէր վերոզրեալ որիկութեան ետ առնուելուն հետ, անք կը կարծէին թէ չունիաց նկատմամբ վիջում մ' է: ուափարութիւնը Պ. Ա է ճշցում զրկելով ուրիշ գիտաւուն չունէր և չէ կրնար ունելու կրտք, բայց եթէ եկեղեցւոր շահերը տէրութեան շահեւ ետ հաշտեցընել:

ՀԵՌԱԴՐԱՍԼՈՒԹՔ

Փարիզ 15 մայիս:

Խայրը երէկ Ալֆերի Օրան

մութեան վճիռը , որ իր անքըն-
ովը շատ անդամ մեր յոյսերն էի-
ն լով և մեր ջանքերն ապար-
գ մեր ՚ի բարին կատաջնորդէ :
Նախնիքն ալ ձեզի պէս ասկէց
որ տարի առաջ արիարար դէմ
ր արշաւանքի մը , և ասկայն
ուելէն սկսու լինինդ վերածը-
նարտեալ Դաղղոսները՝ յաղթող
ց հեա միացան , և երկու հա-
սղաքակիրթութեանց հակառակ
թիւններուն մէջ գոյացած բոնի
տակաւ առ տակաւ ծնաւ այն
քաղաքակիրթութիւնը , որ
գաղտնիարներն ընդհանուր աշ-
տարածեց : Ո՞վ գիտէ . թիւնը ու
գայ , ուր արաբաց ցեղն հզօր
մ'ըլլայ այն նախնի ազգու-
որ գարերով Միջներկական ծո-
վին և զերքներուն աեր եղաւ :
Ծն ընդունեցէք կատարուած ե-
րբը : Զեր Մարգարէն կըսէ թէ
անոնքն էւրու ուրու ու խափ » : Արդ՝
թիւնը որ Սոսուած առւած է
հան և ու օպախն համար կուզեմ
իտուք գիտէք իմ դիտա որու-
անդառնալի կերպով ձեր ձե-
ահովեցի ձեր բնակած հողե-
անութիւնը . ձեր զլուխները
ձեր կրօնիքն յարդեցի , ձեր բա-
նն աւելցընել կուզեմ . ձեր
ութեանը եւ քաղաքակիրթու-
ներուն եւս քան զեւս զձնզ
նել կուզեմ . բայց այն պայմա-
ք ալ ձեր կողմանէ յարդէք ի՞ն
մնա երեամիսանները : Ըսէք
եզրաց թէ նոր ապստամ-
փորձեն ազեարեր կըլլայ ի-
միլիոն արաբ չեն կրնար քա-
նն գալլիացւոց դէմ կենալ .
ու դէմ մէկ մարդու մը կոիւն
է : Ասեեւ ուստի

զլու կասկած չուռւաւ : Եղելու
ք այս վիճակին մէջ էին՝ մինչդեռ
հան զօրապեան ապրիլ 18ին հա-
նոց Շօնթըն զօրապետին հետ
մու զինագագար մ'ըրաւ, եւ
ուժեան հիմնագիրը՝ զօր երկու
լեռք ալ իշխանութիւն չունեին
ացընելու, իրենց կառավարու-
ց հաճութեանը ներկայացուցին :
Ըն նախագահը, իր պաշտօնեաց-
նազդէս նաև Արանժ զօրապեան
երմանի հրամանագրին չհաւնե-
լատ որում : Իր իշխանութենէն
այնպիսի պայմաններ զրեր էր,
հարուայնոց կառավարութիւնը
կանգուն կը մնար, գերութիւ-
շարունակուէր, հարաւայնոց
ը Միութեան վրայ կիմար, ա-
մբոց ինչըք դրաւելու օրէնքը կը
ր ընդհանութը ներոգութիւն շը-
ով բոր Պ. Լինքոլն ալ շատ
մերժած էր, և հարաւայններին
այժմեան դժուարին կացութե-
ղատելով՝ պատեհ ժամանակի
դարձեալ զէնք առնելու ա-
ռնենային : Ուստի անմիջապէս
անի հրաման եղաւ որ թշնամուցն
ըրիշ կերպով չքանակէի, բայց
անոր անձնասուր ըլլովն ընդու-
համար, և Արանժ զօրապեան ալ
այնինքան բոլինայինահնդը դնաց

լից մէջ խաղաղութիւնս անվզդով մը սպառըն աւելի զօրաւոր փօքճեր կան, այն է Շօնարն նախագահին բուն իր հօսքերը, որովք Անգղից նոր գետաղը՝ Արք Գրետէրիք Պիրուս՝ իլեն ներայացած ատեն զայն քաղաքավարութեամբ ընդունելով՝ յայտարարութիւն քառարարութէ երկու երկիրներուն մէջ պատահած անհամաձայնութիւններն որք պրդիւնք էին իրարու հետ ունեցած առձախ յարաբերութեանց, չեն կը ար բարեկամական կապերը խպել։

Գաղղից հետ պատերազմի մը համականութիւնն աղ Մէքրիկայի իշխանէն կախեալ է, Միացեալ-Կահանաց կառավարութիւնը մինչև հիմա Տաքսիմիլիանոսի կայսրութիւնը ճանած չէ, և Ժուարէղ նախագահին եւսպանք տակաւին Առշինկթըն կը ասի, Երդ՝ այս գետաղնը Շօնարն ախագահին հետ երկայն տեսակցութիւն մը լնելէ եաւ, Օքթէկա անուն ըստարէկեան զօրապետին՝ որ Քաջօրնիայի Սէն-Լուի քաղաքը կը անուի եղեր, հրաւեր գիեր է որ անշխափէս իր քուլ երթայ ՚ի Առշինկթըն։ Մոլիս բոլորովին առանց նշանաւութեան չի եղաւ ըլլալ, բայց որ և է արագայի մէջ չյաւացուիր թէ Միացեալ-Կահանաց կառավարութիւնի նիւթական օբնութիւն մը ասցաւարէզի կուտակցաց։

Ինչպէս նախընթաց թուով ող
սնակած ենք, Հոռոմի և Խտալիս
ռավարութիւնները մինչև հիմաց տես-
ածէն աւելի հաշտաբար դիրք մը
նած են իրարու դէմ։ Այս զար-
դալի փոխակերպութեանս պատճառը
ըրմանեի դքսին Հոռոմ ըրած ճանա-
րի հորդութեանը կընծայուի, որ պա-
կան արքունիքն Խտալիս հետ բա-
կցելու յօժարեցոց։ Խտալիոյ կա-
վարութիւնն ալ պարագ մնացած
ինչո՞պական աթոռները լցնելու
թիւ Պ. Ա. էճէցցին Հոռոմ զրկեց,
ոյս առաջին բանակցութեանց յա-
ռութիւնն ուրիշ առաւել կարևոր
բրոց ալ լւածումն հաւանական ցոյց
աւ։ Քանի մը լրացիներ կը հաս-
տեն նաև թէ Ենթոնելլի կարգինաւ-
ալ։ Ա. էճէցցիի հետ պազայ գաշ-
բրութեան մը հիմունքը պարաս-
ած է։ Բայց այս լուրը՝ եթէ ոչ ան-
պատճի՝ գո՞նէ կանխահաս կը թուի

Քաղաքը հասաւ։

« Բանամայէն եկած լուրերը կը
ծանուցաննեն թէ հարաւային Շմերիկայի
հասարակագետութեանց մեծ մասին մէջ
յեղափոխութիւն կոյ։ Ար վախցուի որ
Սովորնիս «Քիլիի հետ պատերազմի կը
բանուի։ »

Փարիզ 17 մայիս։

« Եիւ Եօրք, 6 մայիս ։ Ճ օնսըն
նախագահին հրասարակած մէկ յայ-
տարարութիւնը՝ ասպատմբեալ նահան-
դաց Ճ. Տավիս նախագահը Անդունի
սպանութեան կամակից կամբաստանէ,
և մեծագումար վարձաարութիւն կը
խստանայ զայն բանովին։ Ար հաստա-
տեն թէ Ճ օնսըն նախագահը յատկա-
պէս առաջարիեր է Քանատացւոց որ
Պութհի կամակիցներն իրեն յանձնեն։
Խօսք կոյ թէ առանց կառավարու-
թեան գործադույնութեանը զինուորական
արշաւանք մը կը պատրաստուի Մօն-
րէի սկզբունքը պաշտպանելու համար։ »

ակալ եմ ձեր մնածագոյն մաս-
աւատարմութիւնը մոլեուան-
տդիտութեան նեն չառոր թե-
քորվ չխախանցաւ ։ Դուք
որ ես ձեր վեհապեսն ըլլա-
տապահն եմ ։ ամեն անոնք որ
երքեւ կապրին, հաւասարա-
ք ունին իմ հոգածութեանս
մեծ յիշատակիներ եւ մեծ շա-
հայրենեաց հետ կը միացը-
արիէ 'ի վեր մեր զինուց փառ-
ու եղաք ։ եւ ձեր որդիքն ար-
տերազմեցան մեր որդւոց քով
լիոյ, Զինասաւանի եւ Մէքսի-
ատերազմի դաշտերուն վրայ
սպերն ամելուծ անելի են, եւ
ոք ճանչել մեր արժէքը թէ
եան եւ թէ թշնամութեան
փոտահ եղիք ձեր Պազդիոյ
Ճակատապրին վրայ, եւ Պու-
շամուար եղիք թէ ինչո՞ւ Առո-
ւ ։ Հ բայօնութէ ։ »

Ենի գէմ եզած զնուողական
մներն անձամբ ուղղելու : Աե-
ր այս ազգու ընթացքը հարա-
զօրապետին հասկցոց ցեր է թէ
ետև ընդդիմութիւն ընելին անօ-
ր, և իր բանակովն անձնառուր
ստիպուեր է : **Ճ** օնաժընի անձ-
ըլլալն ետև հարաւայնիք ա-
զ անօր օրինակին հետևած են,
առիլն ալ ծանոյց թէ պատե-
ստքէն վերջացած կը համար-
հիւսիսացին կառավարութիւնը
ուղար զօրաց հրաման տաւեր է որ
եղերը գառնան : Իսկ **Ճ** է փեր-
պիսի ալ ուր մնալն անսոյդ է
են, և իր կործուի թէ **Ճ** էր

Ընդղեց հասարակաց խորհրդա-
րանին մէջ գանձուց պաշոնեաց **Պ**.
Ալէտաթըն ելեմակց վայ իր տարեկան
տեղեկութիւնը տուաւ երկայն ատե-
նարանութեամբ մը, որուն մէջ հաշուե-
ցոյցին (պիւաժէ) ամեն մէկ գլուխնե-
րը մանրամասն բացառուելով, չոյց տը-
ւաւ որ եկամուտներէն 4 միլին 31 հա-
զար **I** . **II** . կաւելնաց : **Ա**յս առա-
ւելութիւնն յօդուա ՚ի կիր արկանելու-
համար խորհրդարանը **Պ**. Ալէտաթընի
առաջարկութեան համեմատ որոշեց
որ թէ յին մաքոր, և եկամոխց ու
ազահովութեան դաշնազրոց վայի
առ ըստը նուազին : **Ա**յս արդասիքը,

Անգղեոյ հասարակաց խորհրդաւանին մէջ գոտնձուց պաշտօնեայ Պ. վէտավթըն երևմախց վաս իր տարեկան եղեկութիւնը տուաւ երկայն տաեւ սրանութեամբ մը, որուն մէջ հաշուեցցին (պիլտամէ) ամեն մէկ դլաւինեւ մանրամասն բացառքելով՝ չոյց ոլու որ եկամուտներէն 4 միլիոն 31 հար 1. Ա. կաւելնաց. Այս առաջնութիւնն յօդուտ ՚ի կիր արկաննելու ամսոր խորհրդարանը Պ. Վէտավթընի աշխարհութեան համեմատ որոշեց թէ յին մաքոր, և եկամախց ու զահսովութեան դաշնագլոց վասիք որը երեքը նուալին. Այս արդասիքը,

առաջ Գաղղիս Ավիրիկէի հողը ստք կոփեց, իր նորատակը ժողովրդ եան մ'ազգութիւնը կործանել չէր, այլ ընդհակառակն այն ժողովուրդը բազմացարեան հարստահարութիւնէ մ'ազգասել էր. թուրքաց իշխանութեանը տեղ՝ աւելի քաղցր, աւելի արդար եւ աւելի լուսաւորեալ իշխանութիւն մը հաստատեց : Սակայն առաջն տարիները, օտարինախիշանութեան անհանդուրժ ըլլալով, ձեր աղասարարներուն գէմ կըռւեցաք : Իմ միտքէս հեռու է այս բանը ձեզ յանցանք համարիլ . ընդհակառակն կը պատուեմ այն պատերազմովի արժանաւորութեամ զգացուածքում, որ ձեզ յորդորեց՝ հընազանդութիւն յանձն առնելէ առաջ՝ Աստուծոյ դասաւատանին զիմել . բայց Աստուծած վճիռը տուաւ : Ուրեմն ճանչեցէ քառականացի աշխատաւութիւնը Աւագանի գարնուրութեամ առաջնորդէ : Ասոր առաջ միշեալ թերթն ուրիշ դժուածիւն չափսներ՝ բայց միայն Աւենեի խնդրոյն մէջ, որուն վասէն թէ տալիս իր ըլլած պահանջուններն առնուու, Եւստրիս ալ Դատաշական ասկզբոյն մէջ կատարուած եղէ իններն ընդունելու արամազդրաւն կունենայ :

Դատալիոյ խորհրդարանը գանձուց ոսնեաց Պ. Աւլաշի առաջարկուան համեմատ կառավարութեամ արշութիւնն առու 425 միլիոն ֆրանքի գոտիսաւութիւն մ' իներու : Ա կը

բահական իշխանութեան Պ .
ևոք անցնելուն վրայ չատերը
, իր անցեալը , իր կարծեաց
ւնը , եւ Ծիրակաւտի ժողովոյն
ստատուելու առթիւնոյն օր-
է մէջ իր անպատշաճ կերպա-
ր՝ Բայց Պ . ձօնսընի դէմեւ-
նութիւնները խիստ չափա-
ն : Մարտ 4 ի համոզէսին ա-
օրքատ անցեալ մարտ 4 ին
ի իրեւնակագահի փոխա-
թընի մէջ ծէրակուտին ներտ-
թիւ քիչ մ'ողելից ըմպել-
ըլլալուն ակնարկութիւն կը-
ովդ պատահարին վրայ Մասիս
աւելեկութիւն տուած էր :

